

ROSJA

W DIALOGU KULTUR TOM I

POD REDAKCJĄ

Katarzyny Dembskiej

i Michała Głuszkowskiego

Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

ROSJA W DIALOGU KULTUR

tom I

pod redakcją
Katarzyny Dembskiej
i Michała Głuszkowskiego

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu Mikołaja Kopernika

Spis treści

WSTĘP	11
Bibliografia prac Stefana Grzybowskiego za lata 1968–2013	15

JĘZYK, HISTORIA I KULTURA STAROBRZĘDOWCÓW

СТЕФАН ГЖИБОВСКИЙ: Перспективы исследования языка старообрядцев в Польше	25
ИНЕСЕ КЛЭСТРОВА: Поиск аналогий в художественном оформлении латвийских старообрядческих рукописей: подражание старопечатному стилю	39
ZBIGNIEW OLCZAK: Księgi staroobrzędowców w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie	51
JOANNA ORZECNOWSKA: Milionerzy i filantropi. O sponsorach klasztoru w Wojnowie z dedykacji książkowych	65
ЕЛЕНА Е. КОРОЛЁВА: Источники формирования диалектной фразеологии староверов Латгалии (фраземы с компонентом <i>бес</i>)	75
ДОРОТА ПАСЬКО-КОНЭЧНЯК: Предварительные замечания об акцентуации существительных в русском говоре старообрядцев, проживающих в сувальско-августовском регионе Польши	89
MAGDALENA ZIÓŁKOWSKA-MÓWKA: Motywy kierujące polskimi staro wiercami przy wyborze imienia dla dziecka	101
ТАТЬЯНА Б. ИЛЬИНСКАЯ: Языковые средства в расколосектантской теме у Н.С. Лескова	115
ДАНИЛА РЫГОВСКИЙ: Белокриницкое согласие в Западной Сибири: формирование современной сети почитаемых мест	127

ТАТЬЯНА И. РОЖКОВА: Похоронный обряд и старообрядческая культура в регионе Южного Урала: к истории взаимодействия	139
АЛЕКСАНДР В. ЧЕРНЫХ: Старообрядцы Пермского Прикамья: опыт межконфессионального взаимодействия	147
ВАРВАРА Е. ДОБРОВОЛЬСКАЯ: Поведенческие нормативы русских старообрядцев Прибалтики и Владимирской области России	163
РОМАН А. МАЙОРОВ: Белокриницкая Митрополия и Московская Архиепископия: к истории взаимоотношений (80-е гг. XIX в.)	177
STEFAN PASTUSZEWSKI: Przedwojenni popowcy w Polsce bez legalizacji	189
LECH J. KOŚCIELAK: Staroobrzędowcy rosyjscy a polska służba konsularna w Prusach Wschodnich	199
KRZYSZTOF SNARSKI: Zespół śpiewaczy Riabina z Gabowych Grądów i jego wkład w zachowanie tradycyjnej kultury staroobrzędowców	213

KONTAKTY JĘZYKOWE I KULTUROWE

MAGDALENA KAWĘSCA: Rosyjskie i polskie przezwiska w świetle wartości aksjologicznej i semiotycznej	227
TERESA PLUSKOTA: Nazwiska zarejestrowane w białowieskiej cerkwi i parafii prawosławnej na przełomie XIX i XX wieku	237
ANNA RUDYK: Rosyjskie ekwiwalenty tekstowe polskich afektonimów	253
МАРИНА А. ХАРЛАМОВА: Язык как важнейший атрибут этноса: этническая идентификация в народной речи Среднего Прииртышья	267
CZESŁAW ŁAPICZ: Muzułmańska diaspora religijna w Wielkim Księstwie Litewskim	275
Юлия В. ЗВЕРЕВА: Ошибки в русской письменной речи школьников-татар, вызванные влиянием билингвизма	287
НАТАЛЬЯ Н. ЩЕРБАКОВА: Славянские говоры Омской области как поле поликультурных контактов	295
НАТАЛИЯ А. ТУПИКОВА, НАТАЛЬЯ А. СТАРОДУБЦЕВА: Лексические параллели в речи представителей русско-украинских семей как отражение культурно-языковых контактов славянских народов	303
НАТАЛИЯ А. ТУПИКОВА: Дневник Яна Петра Сапеги и документы «русского» архива гетмана как памятники истории польского языка начала XVII века	317

JOLANTA MĘDELSKA: Niemcy i Polacy – dwa największe skupiska mniejszościowe w międzywojennym ZSRR. Uwagi o sowietyzacji języków	327
WŁODZIMIERZ WYSOCZAŃSKI: Znaczenie ‘pozytywny, przychylny stosunek do czegoś’ w słownictwie języka polskiego i rosyjskiego ostatnich pięćdziesięciu lat. Formacje z <i>pro-</i> i z <i>про-</i>	347
АНДЖЕЙ ХАРЦЯРЕК: <i>Дьявол кроется в деталях</i> – frazemy в лексикографическом описании	361
ROMAN BÄCKER: Uwarunkowania strukturalne polsko-rosyjskiego dialogu	375
MICHAŁ GŁUSZKOWSKI: Satyryczna funkcja stereotypów na przykładzie analizy porównawczej polskich i rosyjskich anegdot i dowcipów	393

MEDIA, REKLAMA, GRA JĘZYKOWA

КАТАЖИНА ДЭМБСКА: К проблеме дезориентирующих газетных заголовков (на примере крылатых единиц русского языка)	407
МИХАИЛ ФЕДОСЮК: Современный российский дискуссионный радиодискурс: логика, язык, культура общения	417
ОЛЬГА ЯКОВЛЕВА: Основные особенности функционирования метафоризированных терминов в российской прессе	431
ХАЛИНА КУДЛИНЬСКА: Демотиватор как новый жанр интернет-дискурса и его роль в процессе обучения русскому языку	445
СОФЬЯ Н. ЩЕРБИЧ: Научно-образовательный портал «Русская палеография»: идея открытого образования	461
ЯДВИГА ТАРСА: <i>Ктулху зохаваит всех!</i> Юмор, ирония, абсурд в интернет-коммуникации	471
ИРИНА БАКЛАНОВА: Образ адресата рекламного текста как имплицитный компонент содержания рекламы	483
АННА РОМАНИК: Языковое манипулирование в рекламе косметики	497
ФЛОРИЙ С. БАЦЕВИЧ: Языковая игра и создание нового поэтического языка (абсурдный текст Александра Введенского)	509
ОЛЬГА Ю. НИКОЛЕНКО: Окказиональные термины родства: «правила» языковой игры	523

GRAMATYKA, SEMANTYKA, PRAGMATYKA

ЛЕОНИД Л. КАСАТКИН: Орфоэпические позиции	535
РОЗАЛИЯ Ф. КАСАТКИНА: Фонетические «фантомы» в русском языке	551
IRENA SAWICKA: „Szczegółność” języka macedońskiego w ramach wspólnoty słowiańskiej	561
Юлия ШКУРАТОК: Семантическое развитие в глагольной лексике, обусловленное представлениями о колдовстве и знахарстве как о роде профессиональной деятельности	571
PIOTR ZEMSZAL: Wybrane realizacje pojęcia walki w sowieckim subdyskursie o kulturze	581
АДАМ ЯСКУЛЬСКИ: О понятии притворства. Семантический анализ	595

*Profesorowi Stefanowi Grzybowskiemu
w 70. rocznicę urodzin*

Fot. S. Stokłosa

Wstęp

„Rosja w dialogu kultur” jest projektem, w którym wzięło udział ponad stu autorów z Polski i zagranicy. Efektem tej międzynarodowej współpracy są dwa tomy artykułów i rozpraw z zakresu różnych dziedzin językoznawstwa, kulturoznawstwa, literaturoznawstwa i folklorystyki. Dzięki temu, że do naszego przedsięwzięcia udało się zaangażować tak liczne grono specjalistów, opublikowane rozprawy ukazują możliwie szeroki zakres interdyscyplinarnej problematyki kontaktów kulturowych i językowych, którym centralnym elementem jest rosyjska kultura, literatura i język.

Tematyka projektu nie została wybrana przypadkowo. Odpowiada ona szerokim zainteresowaniom badawczym Profesora Stefana Grzybowskiego, któremu dedykujemy zbiór „Rosja w dialogu kultur” w 70. rocznicę urodzin. Autorami wielu artykułów są jego przyjaciele, wieloletni współpracownicy, a wreszcie uczniowie, do których mamy zaszczyt się zaliczać.

Pragniemy podziękować gronu Recenzentów, których wnikliwa ocena i uwagi były niezwykle pomocne w przygotowaniu obydwu tomów – Prof. Halinie Bartwickiej, Prof. Helenie Krasowskiej, Prof. Izabeli Malej, Prof. Joannie Orzechowskiej, Prof. Helenie Pociechnie, Prof. Iwonie Rzepnikowskiej, Prof. Wasilijowi Szczukinowi i Prof. Włodzimierzowi Wysoczańskiemu.

*Katarzyna Dembska,
Bożena Żejmo,
Michał Głuszkowski*

* * *

Stefan Grzybowski urodził się 23 maja 1943 roku w Smorgoniach (miejsce obecnie znajduje się na terytorium Białorusi). W 1957 r. w ramach repatriacji wraz z rodziną przeniósł się do Polski.

Po ukończeniu LO w Ełku w 1960 r. podjął studia rusycystyczne na Uniwersytecie Warszawskim, które od 1962 r. kontynuował na Moskiewskim Uniwersytecie im. M.W. Łomonosowa, uzyskując w 1965 r. tytuł magistra.

Pierwszym miejscem pracy Stefana Grzybowskiego po ukończeniu studiów był Uniwersytet Łódzki. W 1973 r. na Wydziale Filologicznym UŁ po obronie pracy pt. *Półgłoski [ɣ] i [ɣ̥] w języku staroruskim XI–XV wieku (na materiale nowogrodzkich gramot brzożowych)* uzyskał tytuł doktora. W latach 1975–1990 pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy (w latach 1975–1980 jako kierownik Zakładu Filologii Rosyjskiej). Za opracowanie pt. *Problemy fonetyki rosyjskiej i polskiej w ujęciu konfrontatywnym*, na które składał się cykl artykułów oraz książka *Podstawy fonetyki rosyjskiej dla Polaków* (Warszawa 1983), Stefan Grzybowski w 1989 r. na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika uzyskał stopień doktora habilitowanego.

W 1990 r. podjął pracę na UMK, gdzie w latach 1990–2013 kierował Zakładem Języka Rosyjskiego, pełniąc również inne funkcje kierownicze: w latach 1993–1999 i 2001–2002 – dyrektora Instytutu Filologii Słowiańskiej, w latach 2002–2005 – prodziekana Wydziału Filologicznego, a w latach 2005–2011 – kierownika Studiów Doktoranckich w zakresie Językoznawstwa. Na każdym z wymienionych stanowisk zauważalna była jego umiejętność zjednywania sobie ludzi i zarażania pasją oraz wrodzona serdeczność. Jako przełożony wymagał więcej od siebie niż od innych i dbał o rozwój kadry naukowo-dydaktycznej. Na szczególną zyczliwość mogli liczyć młodzi pracownicy oraz doktoranci, nie tylko z IFS, ale również z innych jednostek. Będąc prodziekanem, zawsze znajdował czas dla studentów i z wyrozumiałością podchodził do ich problemów. Stefan Grzybowski reprezentował również wydział na forum ogólnouczelnianym, będąc w latach 1996–2002 członkiem Senatu UMK.

Zainteresowania naukowe Stefana Grzybowskiego i zakres prowadzonych przez niego badań są szerokie. Od początku pracy badawczej

skupiał się przede wszystkim na: fonologii rosyjskiej, rozwoju fonologicznym języka rosyjskiego (historia jerów), polsko-rosyjskiej fonologii konfrontatywnej, typologii fonologicznej języków słowiańskich, transformacjach rosyjskiej gwary staroobrzędowców w Polsce oraz miejscu języka rosyjskiego w świecie. Jednak jego zainteresowania wykraczają poza zakres językoznawstwa i obejmują m.in. dzieje kultury rosyjskiej i problemy obszaru postsowieckiego.

Stefan Grzybowski wypromował 8 prac doktorskich. Autorzy 6 z nich są związani z UMK, a 2 osoby uzyskały już stopień doktora habilitowanego, do czego istotnie przyczynił się swoimi uwagami krytycznymi i zachętami. Ponadto pełnił funkcję recenzenta w 11 przewodach doktorskich i 3 habilitacyjnych.

Praca Stefana Grzybowskiego ze studentami na uczelniach w Łodzi, Bydgoszczy i Toruniu obejmuje całe spektrum zajęć z rosyjskiej gramatyki opisowej i historycznej oraz języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. Na UMK są to głównie wykłady i ćwiczenia z fonetyki opisowej języka rosyjskiego, wykłady monograficzne oraz kierowanie pracami magisterskimi. Zarówno studenci najmłodszych lat studiów, którzy dopiero rozpoczynają swoją przygodę z językiem rosyjskim, jak i seminarzyści niezmiennie od wielu lat doceniają jego pasję, życzliwość i sprawiedliwość.

Stefan Grzybowski bierze aktywny udział w grantach zewnętrznych. W latach 2002–2005 pełnił funkcję kierownika grantu finansowanego przez Komitet Badań Naukowych „Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich – fonetyka”, a obecnie jako kierownik i wykonawca bierze udział w pracach grantu Narodowego Centrum Nauki „Dokumentacja rosyjskiej gwary staroobrzędowców w północno-wschodniej Polsce – internetowa baza danych” (projekt na lata 2011–2015).

W 2008 r. za realizację grantu KBN „Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich – fonetyka” uzyskał nagrodę zespołową Rektora UMK. Za swoją pracę badawczą i organizacyjną został także odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi PRL w 1987 oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej w 1999 roku.

Stefan Grzybowski odbył szereg staży zagranicznych: w ZSRR na Uniwersytecie Moskiewskim (9 miesięcy w 1969 r., miesiąc w 1977 i 6 miesięcy w 1979–1980) oraz w Instytucie Języka Rosyjskiego

im. A. Puszkina (6 tygodni w 1989 r.), w Czechosłowacji na Uniwersytecie Karola w Pradze (6 tygodni w 1978 r.), a także w Stanach Zjednoczonych na Uniwersytecie w Pittsburghu (4 miesiące w 1984 r.). Współpracuje z zagranicznymi ośrodkami sławistycznymi – z Instytutem Języka Rosyjskiego im. W.W. Winogradowa Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie (od 1998 r.) oraz z Instytutem Sławistyki Uniwersytetu Carla von Ossietzky’ego w Oldenburgu (od 2008 r.). Zagraniczni goście, których zaprasza na konsultacje, wykłady gościnne i do udziału w projektach, a także uczestnicy organizowanych przez niego konferencji, zachowują UMK w miłej pamięci i prawie zawsze wracają, by wziąć udział w kolejnych przedsięwzięciach naukowych.

Ważnym forum międzynarodowym, na którym Stefan Grzybowski współpracuje z badaczami staroobrzędowstwa z całego świata jest Komisja Badań Staroobrzędowców przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów, będąc jej członkiem od momentu powstania w 2008 roku. Jest również członkiem krajowych organizacji: Polskiego Towarzystwa Językoznawczego oraz Polskiego Towarzystwa Fonetycznego.

Rezultaty swojej pracy badawczej prezentował na ponad 70 konferencjach naukowych (z czego ponad 50 to konferencje międzynarodowe), wśród których najważniejsze to kongresy MAPRJaŁ (Warszawa 1976, Berlin 1979, Regensburg 1994) i kongresy Sławistów (Kraków 1998, Ochryd 2008).

Osiągnięcia naukowe Stefana Grzybowskiego świadczą o jego ogromnej pasji i potencjale twórczym, a w połączeniu z życzliwością i poczuciem humoru sprawiają, że współpraca z nim staje się wielką intelektualną i radosną przygodą, o czym mieli zaszczyt przekonać się redaktorzy zbioru *Rosja w dialogu kultur*.